

PHÒNG NGỪA TÌNH HÌNH TỘI GIẾT NGƯỜI TRÊN ĐỊA BÀN THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH HIỆN NAY

TRẦN VĂN HIẾU

Trong thời gian qua, tình hình tội phạm giết người tại Thành phố Hồ Chí Minh (TP. HCM) diễn biến hết sức phức tạp cả về số lượng và tính chất. Bài viết đưa ra một số nguyên nhân hạn chế và giải pháp nhằm tăng cường công tác phòng ngừa có hiệu quả đối với loại tội phạm này.

Từ khóa: Tội phạm giết người, luật hình sự, Thành phố Hồ Chí Minh.

Ngày nhận bài: 30/3/2021; Biên tập xong: 07/4/2021; Duyệt đăng: 09/4/2021

Over the years, murder crime has been increased both in quantity and nature in Ho Chi Minh City. The paper brings out some reasons and solutions to prevent that kind of crime.

Keywords: Murder crime, criminal law, Ho Chi Minh City.

Thành phố Hồ Chí Minh nằm trong khu vực kinh tế trọng điểm miền Đông Nam Bộ, có diện tích khoảng 2.095,6 km² và dân số khoảng 8,6 triệu người. TP. HCM cùng với Hà Nội là một trong hai trung tâm kinh tế, chính trị, văn hóa, thương mại, du lịch lớn nhất của cả nước; là đầu mối giao thông quan trọng và là cửa ngõ quốc tế nối Việt Nam với các nước Đông Nam Á và trên thế giới. Đây cũng là nơi tập trung nhiều khu công nghiệp, khu chế xuất nhất trên cả nước và đã thu hút đông đảo lao động từ các tỉnh về làm ăn, sinh sống, học tập. Dân số đông dẫn đến sự phức tạp về an ninh trật tự, các tội phạm gia tăng, trong đó có tội phạm giết người. Theo số liệu thống kê của Tòa án nhân dân các cấp ở TP. HCM, trong 05 năm từ 2016 đến 2020, Tòa án nhân dân các cấp của TP. HCM thụ lý 840 vụ án giết người với 1.607 bị cáo. Tính chất, mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội còn ở mức cao. Số bị cáo bị tuyên mức phạt tù chung thân và tử hình là 160 bị cáo, chiếm gần 10%.

Trong thời gian qua, mặc dù TP. HCM đã thực hiện nghiêm túc chủ trương của Đảng, Nhà nước, tập trung lực lượng, đưa ra nhiều biện pháp phòng, chống tội phạm nói chung, tội giết người nói riêng nhưng hiệu quả đạt được chưa cao. Nguyên nhân chủ yếu là:

Thứ nhất, những hạn chế từ các biện pháp kinh tế - xã hội: Quá trình đô thị hoá ở TP. HCM diễn ra nhanh. Tuy nhiên, trong sự phát triển đó cũng xuất hiện nhiều sơ hở, thiếu sót trong thực hiện các chính sách xã hội như xóa đói, giảm nghèo, chính sách về đào tạo nghề, việc làm cho người dân, đặc biệt là người dân bị thu hồi đất đai để đô thị hoá. Hiện nay, một bộ phận không nhỏ dân cư Thành phố còn thất nghiệp hoặc có nghề nghiệp không ổn định, sống dưới mức nghèo theo chuẩn của Thành phố. Năm 2016, TP. HCM có 122.771 người nộp hồ sơ đề nghị hưởng trợ cấp thất nghiệp. Con số người thất nghiệp và hưởng trợ cấp thất nghiệp tăng dần theo từng năm. Đặc biệt, trong

** Thạc sĩ, Khoa Luật, Trường Cao đẳng Cảnh sát nhân dân II*

năm 2020 có tới 172.943 lao động nộp hồ sơ hưởng trợ cấp thất nghiệp và 165.754 người nhận quyết định hưởng trợ cấp thất nghiệp, nguyên nhân là do ảnh hưởng của tình hình dịch bệnh Covid-19. Chính tình trạng thất nghiệp là nguyên nhân và điều kiện của tình hình tội phạm nói chung, tội giết người nói riêng. Trong các vụ án giết người, đa số các đối tượng phạm tội là người không có nghề nghiệp hoặc có nghề nghiệp không ổn định.

Thứ hai, những hạn chế của công tác quản lý văn hoá, giáo dục: Trong thời gian qua tại TP HCM và trong cả nước xuất hiện nhiều loại phim ảnh và các ấn phẩm văn hoá đồi trụy, mang tính bạo lực, khiêu dâm. Thêm vào đó, hoạt động quản lý kinh doanh dịch vụ internet chưa được các cơ quan quản lý giám sát chặt chẽ. Đa số các đơn vị kinh doanh dịch vụ internet vì lợi nhuận đã bất chấp các quy định của pháp luật, nhất là về thời gian hoạt động, phát hành quảng cáo những trò chơi (game) bạo lực. Thực tế cho thấy, có những vụ án đau lòng xảy ra do đối tượng nghiện trò chơi trực tuyến (game online). Hiện nay, đối tượng chơi game chủ yếu tập trung ở một số người thất nghiệp, thanh niên, học sinh thường xuyên đến các tiệm internet để xem phim đồi trụy, bạo lực hoặc chơi game online. Một số vụ án có những hành vi, thủ đoạn rất dã man, tàn ác mà người phạm tội là những người nghiện game, thực hiện những hành vi giống như trong game do bị ảnh hưởng, tác động bởi các trò chơi bắn, giết người trong game. Ngoài ra, các ngành nghề kinh doanh có điều kiện như quán bar, vũ trường, karaoke, massage... ở TP. HCM cũng khá phát triển, những nơi này trở thành địa điểm cho một số thanh niên tụ tập, ăn chơi, liên kết thành các băng, ổ, nhóm phạm tội. Các băng, ổ, nhóm này sẵn sàng giết người để tranh giành địa bàn bảo kê.

Về công tác quản lý, giáo dục của gia đình, nhà trường. Hiện nay, một số bậc phụ huynh ít có thời gian quan tâm, giáo dục con cái, thậm chí có gia đình bố mẹ ly hôn, những người thân không gương mẫu, vi phạm pháp luật. Hầu hết các bị cáo phạm tội giết người sống trong những gia đình có cấu trúc không hoàn hảo. Qua thống kê của Tòa án nhân dân TP. HCM cho thấy, tại đây, số bị cáo phạm tội giết người từ 14 đến 18 tuổi là 45/1607 bị cáo, chiếm tỉ lệ 2,8% là khá cao. Đây là độ tuổi mà khi phạm tội các em vẫn còn ngồi trên ghế nhà trường nhưng lại ăn chơi lêu lổng, tụ tập thành các băng nhóm tội phạm manh động và liều lĩnh. Như vậy, có thể thấy công tác giáo dục của nhà trường và gia đình hiện nay còn nhiều thiếu sót. Đa phần các trường mới chỉ quan tâm đến công tác dạy kiến thức chứ chưa chú trọng đến giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức pháp luật cho trẻ, chưa truyền động lực, cảm hứng giúp các em sống có ước mơ, lý tưởng, có hoài bão. Sự phối hợp của nhà trường và gia đình không chặt chẽ dẫn đến công tác quản lý, giáo dục chưa thống nhất, không tạo cho trẻ khuôn mẫu về đạo đức, lối sống. Thậm chí, có tình trạng trẻ trốn học, nghiện game, vi phạm pháp luật một thời gian dài mà cả gia đình, nhà trường đều không biết.

Thứ ba, những hạn chế trong việc áp dụng các biện pháp tổ chức, quản lý xã hội: Công tác tổ chức, quản lý con người (người có tiền án, tiền sự, người chấp hành xong án phạt tù và người nghiện ma túy) chưa được tiến hành thường xuyên, liên tục và khoa học mà phát động theo từng đợt. Vấn đề giải quyết việc làm cho các đối tượng này chưa đáp ứng được yêu cầu, các doanh nghiệp, xí nghiệp còn e ngại không dám tuyển dụng các đối tượng này vào làm việc. Chính quyền địa phương

chưa thực sự sát sao quan tâm giáo dục, đặc biệt là giúp đỡ họ tìm kiếm việc làm. Do không có được việc làm, lại bị các đối tượng phạm tội lôi kéo nên họ rất dễ tái phạm. Ngoài ra, trong quá trình hoà nhập với cộng đồng, những đối tượng này không nhận được sự gần gũi, quan tâm, giáo dục, động viên của gia đình, bạn bè, hàng xóm láng giềng, ngược lại còn bị kỳ thị, xa lánh, khinh thường. Đây là một trong những nguyên nhân tái phạm.

Công tác quản lý chuyển hoá địa bàn phức tạp về an ninh trật tự chưa thực sự hiệu quả. Công tác quản lý con người của chính quyền các cấp của TP. HCM còn gặp nhiều khó khăn. Thành phố vẫn chưa kiểm soát được tình trạng di dân tự do, công tác quản lý nhân, hộ khẩu, tạm trú còn nhiều sơ hở. Có nhiều trường hợp đối tượng từ nơi khác đến Thành phố thuê nhà trọ, nhà nghỉ, khách sạn để trốn truy nã hoặc thực hiện hành vi phạm tội trong thời gian dài nhưng công an cơ sở không phát hiện được.

Các hoạt động phạm tội có tổ chức, băng nhóm tội phạm hoạt động bảo kê, tín dụng đen phát triển mạnh nhưng chưa được ngăn chặn một cách có hiệu quả. Tại TP. HCM có trên 30.000 cơ sở cầm đồ, kinh doanh có điều kiện nhưng công tác quản lý các cơ sở này chưa được triển khai thường xuyên, chưa quản lý chặt chẽ, đồng bộ và hiệu quả.

Tại TP. HCM, việc phát hiện, thu hồi vũ khí quân dụng, vật liệu nổ, công cụ hỗ trợ, các loại súng đồ chơi như súng bắn bi, vũ khí thô sơ như dao, kiếm, mã tấu,... chưa đạt kết quả cao, số vũ khí chưa được quản lý trong xã hội còn nhiều. Đặc biệt, trong thời gian gần đây xuất hiện tình trạng mua, bán vũ khí (súng bắn bi, súng quân dụng...) trên mạng xã hội do các đối tượng đưa từ nước ngoài vào Việt Nam và rao bán trên mạng xã hội. Mặc

dù Thành phố đã có ban hành những văn bản chỉ đạo quản lý chặt chẽ việc mua, bán, sử dụng vũ khí quân dụng, chất cháy nổ, đã đạt được những kết quả nhất định nhưng tình hình quản lý, phát hiện, thu hồi vũ khí quân dụng, vật liệu nổ, công cụ hỗ trợ, vũ khí thô sơ vẫn còn nhiều hạn chế. Vẫn chưa có sự giám sát, quản lý, kiểm tra chặt chẽ, đặc biệt là ở các cửa khẩu quốc tế giữa Việt Nam - Campuchia, Việt Nam - Lào.

Thứ tư, những hạn chế trong hoạt động phát hiện, xử lý tội phạm giết người. Căn cứ vào tình hình biên chế của các cơ quan tiến hành tố tụng trên địa bàn TP. HCM cho thấy số lượng và chất lượng cán bộ còn chưa đảm bảo hoạt động hiệu quả; trong đó một bộ phận cán bộ có năng lực trình độ nghiệp vụ và pháp luật còn hạn chế, tinh thần, trách nhiệm còn thấp, thiếu tính linh hoạt, sáng tạo trong đấu tranh, phòng, chống tội phạm. Công tác nghiệp vụ cơ bản của lực lượng Cảnh sát hình sự chưa hiệu quả, chưa khai thác hết các tài liệu về tình hình hoạt động của các băng, ổ, nhóm tội phạm. Chính điều này đã dẫn đến tình trạng sót lọt đối tượng vẫn còn khá nhiều, cũng như không nắm bắt được mọi diễn biến, hoạt động của các đối tượng mưu tra, xác lập hiềm nghi... Số lượng cộng tác viên bí mật vẫn còn ít, khi xảy ra các vụ án giết người nghiêm trọng, phức tạp mới lập chuyên án truy xét để điều tra. Sự phối hợp giữa ngành Tòa án TP. HCM với Cơ quan điều tra, Viện kiểm sát chưa được kịp thời; các hoạt động phối hợp trong việc tổ chức phiên tòa lưu động cũng như công tác xét xử lưu động chưa được quan tâm đúng mức nên chưa tạo được răn đe, giáo dục hiệu quả.

Từ những hạn chế nêu trên, để nâng cao hiệu quả phòng ngừa tình hình tội giết người trên địa bàn TP. HCM, theo tác giả cần thực hiện tốt một số giải pháp sau:

Thứ nhất, các giải pháp về kinh tế - xã hội: Phòng ngừa tội phạm giết người là khắc phục và làm vô hiệu hoá các nguyên nhân và điều kiện phạm tội giết người mà trong đó, kinh tế - xã hội là một trong những nguyên nhân của tội phạm. Muốn vậy, trước tiên Đảng bộ và chính quyền TP. HCM cần xây dựng và tổ chức thực hiện có hiệu quả các chính sách chiến lược về phát triển kinh tế xã hội mà Nghị quyết Đại hội Đảng bộ TP. HCM đã đề ra. Trong đó, chỉ tiêu về kinh tế - xã hội là phấn đấu đến năm 2025, Thành phố cố gắng giảm được tỷ lệ thất nghiệp đô thị dưới 4%. Các cấp chính quyền Thành phố cần tạo nhiều công ăn việc làm cho người thất nghiệp và giải quyết việc chuyển đổi nghề nghiệp cho những hộ nông dân bị thu hồi đất, xây dựng kế hoạch công tác hướng nghiệp để người dân lựa chọn ngành nghề phù hợp. Ngoài ra, cần mở rộng, nâng cao chất lượng các trung tâm dạy nghề về số lượng đào tạo cũng như chất lượng tay nghề, tìm kiếm các loại hình nghề nghiệp mới phù hợp với thị trường lao động của Thành phố. Tiếp tục đẩy mạnh chương trình hỗ trợ hộ nghèo vay vốn từ các nguồn vốn ưu đãi của nhà nước và các tổ chức xã hội. Không để xảy ra các trường hợp con em hộ nghèo trong độ tuổi đi học phải bỏ học vì lý do mưu sinh của gia đình.

Thứ hai, các giải pháp về văn hóa, giáo dục: Thành ủy, Ủy ban nhân dân Thành phố cùng với các Sở, ban ngành, đặc biệt là Sở Văn hoá, Thể thao và Du lịch đẩy mạnh phong trào xây dựng nếp sống văn minh công cộng; phát triển văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, giàu tính nhân văn; tổ chức, phát động và thực hiện có hiệu quả các phong trào văn hoá tại các địa bàn dân cư. Cha mẹ phải là người gương mẫu chấp hành pháp luật và chuẩn mực đạo đức để cho các con học tập, đồng

thời phải thường xuyên, kịp thời quan tâm, giám sát, giáo dục con cái. Song song với đó, các cấp chính quyền của TP. HCM cần quan tâm, phối hợp với hệ thống các trường học, cấp học trong toàn Thành phố đẩy mạnh hơn nữa công tác giáo dục về đạo đức, ý thức pháp luật, kỹ năng sống cho học sinh, sinh viên; từ đó ngăn chặn những tệ nạn xã hội xâm nhập vào môi trường học đường dẫn đến các hành vi phạm tội nói chung, phạm tội giết người nói riêng ở lứa tuổi học sinh, sinh viên. Ngoài ra, các khu phố cần triển khai mô hình “Quản lý giáo dục người chưa thành niên làm trái pháp luật tại cộng đồng dân cư”; thực hiện thành công cuộc vận động “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống mới ở khu dân cư”, đặc biệt là xây dựng các mô hình “Khu công nhân không có tội phạm và tệ nạn xã hội”, “Tổ tự quản khu nhà trọ công nhân”... Những phong trào, những mô hình hiệu quả góp phần quan trọng đẩy lùi các tệ nạn xã hội, văn hoá phẩm độc hại, là biện pháp phòng, chống tội phạm nói chung và tội giết người nói riêng. Các ngành chức năng, đặc biệt là Đoàn kiểm tra liên ngành 814 của Thành phố thường xuyên tổ chức các đợt kiểm tra chặt chẽ về văn hóa tại các cơ sở kinh doanh có điều kiện về an ninh trật tự nhằm ngăn chặn, xử lý kịp thời các sản phẩm văn hóa đồi trụy, các loại hình game online bạo lực. Từ đó, kịp thời phát hiện, ngăn chặn các tổ chức tội phạm liên kết với nhau qua mạng xã hội, các băng nhóm tội phạm hoạt động bảo kê, tín dụng đen, cờ bạc trên địa bàn.

Thứ ba, các giải pháp quản lý cư trú, vũ khí, vật liệu nổ: Hiện nay, việc dân nhập cư vào TP. HCM khá đông đã kéo theo nhiều tệ nạn xã hội, đặc biệt là các đối tượng phạm tội giết người trốn truy nã. Chính vì vậy, việc quản lý về nhân khẩu, hộ khẩu là một biện pháp hiệu quả, có

ý nghĩa lớn trong việc phòng, chống tội phạm. Lực lượng cảnh sát khu vực, công an phường, xã phải triển khai các kế hoạch kiểm tra tạm trú thường xuyên và đột xuất; bám sát địa bàn mình quản lý, đặc biệt ở quận trọng điểm hoặc các địa bàn giáp ranh nhằm kịp thời sàng lọc các đối tượng nghi vấn, phát hiện sớm các tội phạm ẩn nấp, hình thành băng nhóm giết người theo kiểu xã hội đen tranh giành địa bàn bảo kê. Ngoài ra, cần kết hợp với cơ quan, đoàn thể và gia đình quản lý, giám sát chặt chẽ người mới chấp hành xong án phạt tù, người nghiện ma túy, người sau cai nghiện trở về địa phương, đối tượng có nguy cơ phạm tội, có tiền án tiền sự, đối tượng thuộc diện quản lý của địa phương ngăn ngừa họ tái phạm. Kết hợp giữa quản lý và tuyên truyền vận động các chủ nhà nghỉ, nhà trọ, khách sạn chủ động đăng ký tạm trú tạm vắng cho khách, đặc biệt là cung cấp cho lực lượng công an những tin tức về tội phạm truy nã, đối tượng chuẩn bị phạm tội.

Công an TP. HCM cần tăng cường phối hợp với Ủy ban nhân dân phường, xã, tổ dân phố và các đoàn thể tuyên truyền sâu rộng đến quần chúng nhân dân về tính nguy hiểm của các loại vũ khí, vật liệu nổ. Động viên nhân dân tự nguyện giao nộp vũ khí cũng như tố giác các hành vi tàng trữ, sử dụng vũ khí, vật liệu nổ của người khác. Tăng cường kiểm tra, kiểm soát chặt chẽ, các địa bàn trên toàn Thành phố nhằm kịp thời phát hiện, xử lý nghiêm minh các hành vi sử dụng vũ khí, tàng trữ, vận chuyển và mua bán trái phép các loại vũ khí. Đồng thời, kiến nghị đến các ngành chức năng quản lý cửa khẩu, biên giới cần tăng cường kiểm soát các cửa khẩu, đường tiểu ngạch giữa biên giới Việt Nam và các nước láng giềng nhằm kịp thời ngăn chặn tình trạng mua bán, vận chuyển vũ khí vào Việt Nam nói

chung và vào TP. HCM nói riêng để cung cấp cho các đối tượng phạm tội, nhất là tội phạm giết người.

Ngoài ra, cần tăng cường công tác tuyên truyền, phổ biến những thông tin cần thiết liên quan đến những thủ đoạn, thời gian hoạt động của tội phạm nói chung, tội giết người nói riêng để quần chúng nhân dân cảnh giác và phòng, chống; các biện pháp bảo vệ cho bản thân nếu bị đối tượng giết người tấn công và cách liên hệ với cơ quan công an khi phát hiện các hành vi giết người để kịp thời truy bắt đối tượng. Ngoài ra, công tác tuyên truyền cần tập trung vào những nạn nhân có nhiều khả năng bị giết như người quản lý tiệm vàng, bạc, đá quý; nhân viên ngân hàng, những người chạy xe ôm, lái xe taxi; những gia đình giàu có...

Thứ tư, tăng cường cả về số lượng và chất lượng cho lực lượng làm công tác bảo vệ pháp luật: Chính quyền Thành phố cần có những kiến nghị với Đảng, nhà nước, Bộ Công an, Viện kiểm sát nhân dân tối cao, Tòa án nhân dân tối cao tăng cường nguồn biên chế, tăng cường cán bộ, chuyên viên cho các cơ quan phòng ngừa tình hình tội phạm chuyên trách và cơ quan tiến hành tố tụng. Song song với đó, chất lượng đội ngũ cán bộ làm công tác bảo vệ pháp luật cũng cần được chú trọng. Để xây dựng đội ngũ cán bộ đáp ứng yêu cầu đấu tranh, phòng ngừa tội phạm nói chung và tội giết người nói riêng, các cấp chính quyền của Thành phố cần tăng cường công tác giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng, nâng cao trình độ, đặc biệt là động viên khuyến khích cán bộ thường xuyên học tập nâng cao trình độ pháp luật, giỏi về nghiệp vụ, vững vàng về chính trị tư tưởng. Thường xuyên cập nhật những diễn biến về thủ đoạn của người phạm tội giết người trên địa bàn Thành phố để kịp thời phát hiện và xử lý tội phạm./.